

Kuuleminen hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunta 21.10.2022

Kuntoutussäätiö, johtaja, dos. Riikka Shemeikka ja toimitusjohtaja, VTT Soile Kuitunen

Yleistä (1/4)

- Kuntoutussäätiö pitää tärkeänä, että sote-lainsäädäntöä uudistetaan. Kuntoutussäätiö kiinnittää kirjallisessa lausunnossaan ja kuulemisessa erityistä huomiota **mielenterveys- ja päihdepalveluiden** lainsäädäntöä koskeviin kohtiin.
- On tärkeää, että uudistamisen lähtökohtana on **ihmisten kokonaisvaltaisten tarpeiden huomioiminen. Erityisen tärkeää tämä on ongelmien kasautuessa.**
- **Palveluiden käyttöön liittyy huomattavaa eriarvoisuutta.** Osa ihmisistä vaille palveluita, putoaa palveluista tai käyttää niitä satunnaisesti ja tuloksettomasti.
- Eriarvoisuuden taustalla on **useita syitä**, esimerkiksi toimimattomat palvelukäytännöt, apua tarvitsevan syrjäytyminen tai erityisen heikko toimintakyky sekä erilaiset taloudelliset, kulttuuriset, sosiaaliset tai psykologiset tekijät.

Yleistä (2/4)

- Lainsäädäntöuudistuksessa on **varmistuttava siitä, ettei päihdepalveluiden sääntely pilkkoudu lain eri kohtiin** ja siten heikennä palveluiden saatavuutta ja ihmisten ongelmien kokonaisvaltaista käsittelyä.
- On myös varmistettava **sosiaalihuollon palveluiden yhdenvertaisuus niille asiakkaille, joilla on päihde- ja riippuvuusongelmia.**
- Asiaa koskevia lain pykälää onkin tältä osin **tarkennettu** hallituksen lopullisessa esityksessä.
- **Sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio** on ollut keskeisin sote-uudistuksen tavoite, ja sen tulee näkyä myös **mielenterveys- ja päihdepalveluiden** suunnittelussa ja toteutuksessa.

Yleistä (3/4)

- Kuntoutussäätiö haluaa korostaa lausunnossaan myös **kuntoutuksen sekä ennaltaehkäisevän tuen merkitystä mielenterveys- ja päihdepalveluissa**. Tätä tukea antavat myös **järjestöt ja säätiöt, joiden rooli ja asema on turvattava** sote-uudistuksessa ja sote-järjestöjen avustusten siirtyessä valtion budjettiin 2024 alkaen.
- Myös **kunnilla** on vastuuta mielenterveysongelmien ennaltaehkäisyssä, ja hallituksen **esitystä olisi tärkeää tarkentaa** edelleen siinä, **miten kunnat jatkossa voivat jatkossa toteuttaa niille kuuluvaa mielenterveyden edistämisen tehtävää käytännössä**.

Yleistä (4/4)

- Kuntoutussäätiö pitää huolestuttavana sitä, että määrärahat **mielenterveyspalveluiden kehittämiseen lapsilla ja nuorilla ovat niin rajatut**, etteivät ne salli nyt käsittelyssä olevan lain puitteissa uudistuksia palveluihin.
- On erittäin **tärkeää, että lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöihin puututaan ajoissa**. Vaikeimmat mielenterveyden häiriöt kuuluvat erikoissairaanhoidon, ja muut lievemmat ongelmat perustason palveluihin, kuten terveyskeskuksiin, perheneuvoloihin ja nuorisoasemille.
- **Näitä palveluita organisoidaan kunnissa ja alueilla eri tavoin**. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä on mahdollista **kehittää mielenterveyden häiriöiden varhaista tunnistamista ja tukimuotoja** niin, että ne vastaavat lasten ja nuorten tarpeisiin. Tätä työtä tulee resursoida.

Mielenterveystyötä sekä päihde- ja riippuvuustyötä koskevat pykälät (1/3)

- Kuntoutussäätiö pitää tarkoituksenmukaisena, että sosiaalihuollon **mielenterveystyön ja päihde- ja riippuvuustyön pykälät on esitysluonnoksesta poiketen päätetty säilyttää entisillä paikoillaan** ja myös lain 14 §:n 1 momentin luettelokohtina.
- Kuntoutussäätiö pitää tarkoituksenmukaisena myös sitä, että **mielenterveystyön ja päihde- ja riippuvuustyön kohdennetuista palveluista ehdotetaan säädettäväksi omissa uusissa pykälissään (24 a, 24 b ja 25 a §) palveluja koskevassa luvussa 3.**
- Kuntoutussäätiö painotti aiemmassa lausunnossaan, että sosiaalihuollon palvelut tulee **nähdä kokonaisuutena**, eikä lailla tule pirstoa esimerkiksi päihdepalveluita eri osiin. Tältä osin Kuntoutussäätiö katsoo, että **uudet lakipykälät ja perustelujen tarkennukset ovat tarkoituksenmukaisia selkiyttäessään hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle tulevaa laajaa sosiaalihuollon palveluiden kokonaisuutta.**
- Kokonaisuus kattaa **psykkisestä toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvan tuen ja päihteiden ongelmakäytöstä ja muusta riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvat tuen tarpeet.**

Mielenterveystyötä sekä päihde- ja riippuvuustyötä koskevat pykälät (2/3)

- Kuntoutussäätiö näkee tärkeänä ja tarkoituksenmukaisena, että 11 pykälään on lisätty **päihteiden ongelmakäytön rinnalle muu riippuvuuskäyttäytyminen**, jolla tarkoitetaan esimerkiksi rahapelaamista tai muuta toiminnallisiin riippuvuuksiin liittyvää käyttäytymistä.
- Kuntoutussäätiö pitää hyvänä, että mielenterveyden edistämisen pykälään on lisätty **viittaus ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annettuun lakiin**.
- On tarkoituksenmukaista ja kannatettavaa, että lakiin on lisätty uusi pykälä 7 b § **”Mielenterveyden edistäminen ja ehkäisevä päihdetyö”**. Sen 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi ehkäisevästä mielenterveystyöstä. **Mielenterveystyöhön kuuluu väestön elinolosuhteiden kehittäminen siten, että elinolosuhteet ehkäisevät ennalta mielenterveydenhäiriöiden syntyä, edistävät mielenterveystyötä ja tukevat mielenterveyspalvelujen järjestämistä.**
- Väestön **elinolosuhteet** ovat myös kunnan toimivaltaan kuuluvaa asiaa. Kuntoutussäätiö pitää tärkeänä, että **kuntien mahdollisuuksia toteuttaa ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä konkretisoitaisiin ja asia huomioitaisiin hyvin laaja-alaisesti kunnan kaikissa tehtävissä, maankäytöstä ja kaavoituksesta sivistys- ja kulttuuripalveluihin.**

Mielenterveystyötä sekä päihde- ja riippuvuustyötä koskevat pykälät (3/3)

- Kuntoutussäätiö pitää **erityisen hyvänä lain kirjausta yhteisösosiaalityöstä**. On tarkoituksenmukaista, että yhteisösosiaalityön pykälän otsikkoon on lisätty **etsivä työ** sekä muutoinkin täsmennetty pykälän sisältöä **hyvinvointialueen järjestämisvelvollisuuden ja työn kohdentumisen** osalta.
- Yhteisösosiaalityötä koskeva pykälä **vaatii kuitenkin edelleen tarkentamista**. Sen **toteutustapa ja kohderyhmät** jäävät jossain määrin epäselviksi. Pykälästä ei esimerkiksi ilmene, ovatko kyseessä kohderyhmät vai enemminkin työote. Laissa tulee selkiyttää myös se, kuuluvatko yhteisösosiaalityön piiriin myös muut haastavassa asemassa olevat ihmiset, kuten esim. jotkin maahanmuuttajat.
- **Kun lähtökohtana on yhteisötyö, tulisi laissa näkyvä myös rakenteellinen konteksti**. Naapurustot muodostavat luontevan lähtökohdan toteuttaa rakenteellista yhteisösosiaalityötä. Toimivia, tuloksellisia ja vaikuttavia yhteisösosiaalityön malleja on esimerkiksi Hollannissa. **Sosiaalityötä toteutetaan sosioekonomisesti heikoimmassa asemassa olevissa naapurustoissa, ja tavoitteena on koko yhteisön voimaannuttaminen ja ongelmien ratkaiseminen yhteisöjen, ei pelkästään yksilöiden näkökulmista.**

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuudet ja kuntoutusrahaetuudet

- Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain 18 §:n 4 momenttia on muutettu siten, että **myös sosiaalihuoltolain perusteella annetun laitostuntoutuksen perusteella voisi edelleenkin saada kuntoutusrahaa**. Kuntoutussäätiö pitää muutosta kannatettavana.

Kiitos mielenkiinnosta!

Kuntoutussäätiö